

6.8.2024

Oikeusministeriö

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntönnö VN/15985/2024

OAJ ei kannata lausunnolla olevaa lakiuudistusta ja norminpurkua. OAJ toteaa, että poukkoileva lainsäädäntö ei ole hyvän hallinnon mukaista. Varhaiskasvatuksessa on vasta uudistettu sekä varhaiskasvatustilain että yhdenvertaisuutta koskeva lainsäädäntö, eikä niitä kumpaakaan pidä tällä hallituskaudella muuttaa eikä avata.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi muuttaa yhdenvertaisuuslakia esitetään, että muutettaisiin 1.6.2023 voimaan tullutta yhdenvertaisuuslain muutosta, jolla muun muassa laajennettiin velvollisuutta laatia yhdenvertaisuussuunnitelma varhaiskasvatuksessa. 1.6.2023 voimaan tullut sääntely asetti varhaiskasvatukseen samalle tasolle suunnittelovelvollisuuden osalta kuin muut koulutusasteet ja toi siten yhteneväisyyttä yhdenvertaisuuden huomiointiin eri koulutusasteilla. Nyt lausunnolla olevassa esityksessä ehdotetaan, että juuri säädetystä toimipaikkakohtaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisvelvoitteista luovuttaisiin. Toimipaikkakohtaisten suunnitelmien sijaan varhaiskasvatukseen järjestäjät ja palveluntuottajat veloitettaisiin laatimaan yksi koko järjestäjää tai palveluntuottajaa koskeva yhdenvertaisuussuunnitelma varhaiskasvatukseen. Samalla poistuisi myös velvoite laatia suunnitelma yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa sekä velvollisuus kuulla ja osallistaa lapsia ja heidän huoltajiaan yhdenvertaisuussuunnittelussa. Suunnittelovelvoitteen poistamisen myötä varhaiskasvatus olisi jälleen ainoa koulutusjärjestelmän osa, jossa yhdenvertaisuussuunnitelman velvoitetta ei ole.

Varhaiskasvatustilain säädetään, että varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Toimet varhaiskasvatukseen laadun heikentämiseksi sitä ohjaavia normeja purkamalla, eivät kestä tarkastelua lapsen edun ensisijaisuuden näkökulmasta. Normit ovat yhteisiä sääntöjä ja toimintaohjeita, joilla varmistetaan lapsen oikeuksien toteutuminen ja yhdenvertainen varhaiskasvatus ympäri Suomen.

1 Irrallinen erillissuunnitelma jää usein toteutumatta käytännössä

Varhaiskasvatustilain säädetään, että varhaiskasvatukseen tavoitteena on mm. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

6.8.2024

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Yhdenvertaisuuden edistämisen ja niihin liittyvien suunnitelmien toteutumisen kannalta keskeinen tekijä on varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma, varhaiskasvatussuunnitelma. Se ohjaa yhteisen valtakunnallisen tavoitteenasettelun kautta varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteuttamista varhaiskasvatuksen järjestäjätasolta aina yksikkö- ja yksilötasolle. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen järjestäjätasolla.

OAJ on lausunut yhdenvertaisuusvelvoitteesta säädettäessä, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu tulisi sisällyttää varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin siten, että se otetaan huomioon paikallisessa varhaiskasvatuksen järjestäjän tai tuottajan varhaiskasvatussuunnitelmassa. Irrallinen erillissuunnitelma jää usein toteutumatta käytännössä, jollei se kohtaa valtakunnallisesti normina annettuja perusteita, varhaiskasvatuksen järjestäjätason laatimaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja siirry näiden kautta osaksi yksikköjen toimintasuunnitelmia ja varhaiskasvatuksen toimintaa. OAJ katsoo, että ennen kaikkea tulee varmistaa se, että yhdenvertaisuussuunnittelu tuodaan varhaiskasvatussuunnitelmien kautta päiväkodeissa luontevaksi osaksi pedagogista suunnittelua ja toimintaa. Nyt hallitus on kuitenkin samanaikaisesti esittänyt myös varhaiskasvatustlain 22 §:ssä säädetyistä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoitteesta luopumista 1.1.2025 alkaen, mikä toteutuessaan heikentää varhaiskasvatuksen laatua.

Lausunnolla olevassa hallituksen esityksessäkin todetaan, että yhdenvertaisuuden edistämistyön painopisteen siirtyessä toimipaikoista palvelun järjestäjä- ja tuottajatasolle, on mahdollista, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstöä koulutettaisiin aiheesta vähemmän, ja että toimipaikkakohtaisesti käytäisiin vähemmän konkreettista keskustelua yhdenvertaisuuden tilanteesta ja tarvittavista toimenpiteistä. Tällä voisi olla kielteisiä vaikutuksia yhdenvertaisuuden edistämiseen varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Yhdenvertaisuuden edistäminen vaatii erilaisia toimia eri kunnissa sekä toimintayksiköissä kunnan sisälläkin.

1.6.2023 voimaan tullut yhdenvertaisuussuunnittelu yhdenmukaisti myös esiopetuksen suunnitteluvuorot. Jos nyt lausunnolla oleva lainsäädäntö toteutuu, yhdenvertaisuussuunnitelman velvoite koskee esiopetusta silloin, kun se järjestetään koulussa, mutta ei päiväkodin yhteydessä järjestettävää esiopetusta. Toimipaikkakohtaisen yhdenvertaisuussuunnitelman velvoite riippuisi siitä ehdotetun muutoksen myötä siitä, järjestetäänkö esiopetus koulussa vai päiväkodissa.

6.8.2024

Vaikka yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisvelvoite yksikkötasolta poistettaisiin, se ei poista velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta muun lainsäädännön ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Nyt lausunnolla oleva lainsäädäntömuutos ei siis tosiasiansa välttämättä vähennä työn määrää ja tuo siten tavoiteltuja säästöjä, mutta saattaa viedä tärkeän työkalun, jolla yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa edistetään.

2 Opettajien ja johtajien koulutuksen tuottama osaaminen korostuu – kelpoisuuksista pidettävä kiinni

Esitetty muutos korostaa entisestään päiväkodinjohtajien ja varhaiskasvatuksen opettajien pedagogisen osaamisen ja toimintakulttuurin johtamisen merkitystä, jos yhteissuunnittelun velvoitteita karsitaan. Karvi (2024) on todennut, että samaan aikaan kaikissa lapsiryhmissä ei kuitenkaan ole tällä hetkellä riittävää osaamista pedagogisten tavoitteiden saavuttamiseen, koska henkilöstöstä, erityisesti kelpoisista opettajista, on pulaa.

Päiväkoteihin tarvitaan lisää yliopistokoulutettuja opettajia sekä kasvatustieteen maisteritutkinnon suorittaneita päiväkodinjohtajia. Karvi (2024) on todennut, että kandidaattikoulutuksessa painottuvat varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu ja osaaminen, ja maisterikoulutuksen sisällöissä korostuvat varhaiskasvatuksen organisaatiokulttuurin, koulutusjohtamisen sekä kasvatusyhteisöjen johtajuuteen ja johtamiseen liittyvät teemat. Myös työelämän edustajat arvioivat, että pedagoginen osaaminen ja johtamisosaaminen tulevat korostumaan varhaiskasvatuksen työtehtävissä. Näiden merkitys korostuu entisestään, jos paikallisen ohjauksen ja suunnitteluvetoa karsitaan. Siitä syystä on entistä tärkeämpää, että varhaiskasvatuslaissa säädetyistä päiväkodin johtajan ja opettajien kelpoisuuksista pidetään kiinni eikä niitä muuteta. Päiväkodinjohtaja vastaa työyhteisön toimintakulttuurin tietoisesta rakentamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä varhaiskasvatusta koskevien lakien, asetusten ja toimintaa ohjaavien pedagogisten suunnitelmien mukaisesti. Kasvatustieteen maisterin tutkinnolla varmistetaan päiväkodinjohtajan tehtävässä vaadittava kasvatustieteellinen osaaminen, jota tarvitaan myös siihen, että varhaiskasvatussuunnitelma ja siihen osana kuuluvan yhdenvertaisuuden edistäminen tuodaan päiväkodissa toteutettavaan varhaiskasvatukseen.

Yhteenveto

- OAJ ei kannata lausunnolla olevaa lakiuudistusta ja norminpurkua.
- Suunnitteluvetoa poistamisen myötä varhaiskasvatus olisi jälleen ainoa koulutusjärjestelmän osa, jossa yhdenvertaisuussuunnitelman velvoitetta ei ole.
- Irrallinen erillissuunnitelma jää usein toteutumatta käytännössä, jollei se kohtaa valtakunnallisesti normina annettuja perusteita, varhaiskasvatuksen järjestäjätason laatimaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja siirry näiden kautta osaksi yksikköjen toimintasuunnitelmia ja varhaiskasvatuksen toimintaa.
- Yhdenvertaisuuden edistäminen vaatii erilaisia toimia eri kunnissa sekä toimintayksiköissä kunnan sisälläkin.

6.8.2024

- Nyt lausunnolla oleva lainsäädäntömuutos ei siis tosiasiasa välttämättä vähennä työn määrää ja tuo siten tavoiteltuja säästöjä, mutta saattaa viedä tärkeän työkalun, jolla yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa edistetään.
- Esitetty muutos korostaa entisestään päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatuksen opettajien pedagogisen osaamisen ja toimintakulttuurin johtamisen merkitystä, jos yhteissuunnittelun velvoitteita karsitaan.
- Kandidaatinkoulutuksessa painottuvat varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu ja osaaminen, ja maisterikoulutuksen sisällöissä korostuvat varhaiskasvatuksen organisaatiokulttuurin, koulutusjohtamisen sekä kasvatusyhteisöjen johtajuuteen ja johtamiseen liittyvät teemat.
- Kasvatustieteen maisterin tutkinnolla varmistetaan päiväkodinjohtajan tehtävässä vaadittava kasvatustieteellinen osaaminen, jota tarvitaan myös siihen, että varhaiskasvatussuunnitelma ja siihen osana kuuluvan yhdenvertaisuuden edistäminen tuodaan päiväkodissa toteutettavaan varhaiskasvatukseen.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Minttu Ilveskivi
erityisasiantuntija